

Ruyteveldt, Donkervliet en Slootwijk

Introductie

In het Jaarboekje 2006 kon de lange reeks van verdwenen buitenplaatsen langs de Angstel, voor zover gelegen aan de oostzijde daarvan, afgesloten worden met de ten noorden van het nog bestaande **Valckenheining** gelegen Den Haring. Met **Valckenheining** werd de grens van het Gerecht Abcoude-Baambrugge bereikt (Afb. 1).

Afb. 1. Donkervliet op de kaart van Claes Jansz. Visscher uit 1675. Het noorden ligt rechts. Het naastgelegen Ruyteveldt wordt hier abusievelijk Ruytesteyn genoemd. De weg tussen 'Ruytesteyn' en Baambrugge is er nooit geweest. (Coll. Munnig Schmidt).

Rest ons nu aandacht te besteden aan de nog onbesproken buitens aan de westzijde van de Angstel, de Veenzijde genoemd: **Ruyteveldt** en **Slootwijk**.

De omschrijving 'Veenzijde' geeft al aan dat de grondgesteldheid ten westen van de Angstel bepaald minder geschikt was voor het stichten van luthoven met lanen en boompertijen, dan die in de Oostzijderpolder, waar er dan ook veel meer tot stand zijn gekomen.

Tussen **Slootwijk** en **Ruyteveldt** is vrijwel tezelfdertijd nog de plaats **Donkervliet** gebouwd, die wél de 21ste eeuw mag meebeleven – zij het twee maal herbouwd – en die bovendien interessant genoeg is om in deze bespreking voor wat de periode vóór 1729 betreft 'mee te nemen'. In het jaarboekje van 1997 werden **Donkervliet** en **Lindenhoff** besproken vanaf 1729. Hier worden op dat artikel nog enige verbeteringen aangebracht. Het slot **Loenersloot** sluit hier over de grens van het Gerecht, de rij.

Ruyteveldt

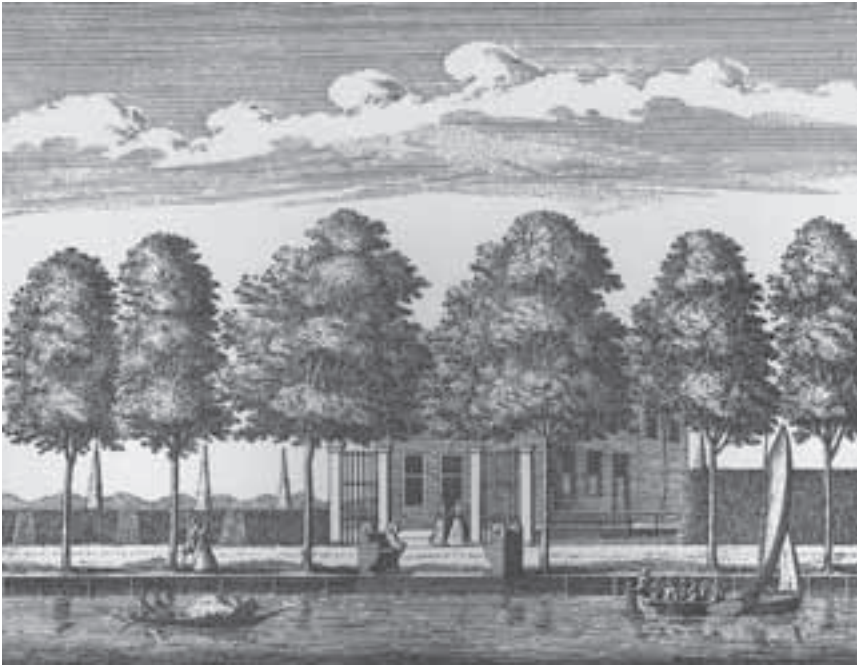
Ruyteveldt was van de drie in de 'Roodemoolenpolder' naast elkaar gelegen buitenplaatsen op de Veenzijde nabij Loenersloot, degene die het meest in de richting van Baambrugge was gelegen.

De hierbij afgebeelde gravure uit het boekwerk *Hollands Arcadia* van Rademaker (1730) (Afb. 2) geeft een zeer bescheiden 'heerschapshuis' weer, waarvan de bovenverdieping schuil gaat achter het langs de oever van de Angstel opgroeiende geboomte; een situatie die zich bij de Oostzijderpolder niet kon voordoen, wegens het aan die zijde van de Angstel gelegen jaagpad voor de schippers.

Het oudst aangetroffen bericht over de eigendom van **Ruyteveldt** dateert uit 1656, waaruit blijkt dat de nalatenschap van zaliger mr. Johan van de Poll, aan wie **Ruyteveldt** behoorde, in vier staken toeviel aan kinderen en andere directe familieleden van de overledene.

Johan van de Poll was Raad en lid van de Vroedschap van de stad Utrecht. Zijn voorgeslacht wordt al genoemd in het repertoire op de Lenen van Gaasbeek, waar, onder weglating van oudere vermeldingen, genoteerd wordt dat in 1620 een burger van de stad Utrecht een leen van 5 morgen overdraagt aan Cornelis van de Poll, overste cameraar van Utrecht.

Het betreffende overzicht vervolgt dan met: '09-03-1633 François van de Poll, bij dode van Cornelis, gewezen burgemeester, zijn Vader', waarna Lucas van de Poll wordt vermeld op '15-10-1653 bij dode van François, zijn Vader'. Lucas van de Poll draagt dan in 1657 het leen over aan een koopman te Amsterdam, hetgeen kon worden verwacht, gezien de hierboven al genoteerde overdracht van **Ruyteveldt** in 1656.

Afb. 2. Ruyteveldt in 1729/'30, ets gravure door Abraham Rademaker in *Hollands Arcadia*. (Herdruk 1968).

In dat jaar 1656 werd **Ruyteveldt** verkocht aan Pieter de Vos, notaris te Amsterdam, bij welke gelegenheid de buitenplaats werd omschreven als ‘een hofstede, gelegen aen ’t Geyn by de Donkere brugge, bestaande in een huysinge, vijver daeromme, boomgaert, thuynbemanteling, huysmanswoning, erve, werf, loodse ende hoybarch, mitsgaders ’t land en de bosschen tot dese hofstede behoorende, groot in alles tesamen ongeveerlyck 19 mergen’.¹

De afzonderlijk genoemde ‘huysmanswoning’ was de woning voor de boer, die de niet tot ‘tuyn’ of ‘plantagie’ ingerichte gronden exploiteerde, terwijl het ‘huysinge’ naast de huismans woning, aangeeft dat hier sprake is van een buitenplaats. Zoals bij de vorige beschrijvingen van buitens uit de 17de eeuw langs de Angstel al is opgemerkt werd het ’s zomers buiten wonen in deze omgeving mogelijk dankzij de aanleg van de trekschuit-route tussen Amsterdam en Utrecht rond 1630.

Op de kaart van Nicolaes Visscher uit 1675 komt de plaats **Ruytsteyn** voor op de plaats van **Ruyteveldt**; in de archivalia is die naam niet terug te vinden.²

Bijzonder lang heeft dit buiten niet bestaan in deze vorm, **Ruyteveldt** was van alle aan de Angstel gesitueerde buitenplaatsen de eerste waarvan te lezen is dat het heerschapshuis werd afgebroken. Daar moet wel een periode van geleidelijk verval aan vooraf zijn gegaan. Had de weduwe van Pieter de Vos in 1700 het gehele object nog voor Fl. 10.000,- aan Lodewijk van Diemen kunnen verkopen,³ veertien jaar later droeg Van Diemen het voor Fl. 9.000,- aan Hendrik Priem over,⁴ waarna deze er zeven jaar later nog maar Fl. 5.500,- voor kreeg.⁵ De nieuwe eigenaar van het buitengoed in 1721 was de weduwe van mr. Hendrikus Spoorenberg, die er zelf ging wonen en de landerijen met de boerderij verhuurde. Na haar overlijden kocht zekere Anthonie de Harder de buitenplaats in 1742,⁶ doch al vier jaar later waren het de erfgenamen van Anthonie die een overeenkomst sluiten met de eigenaar van de zuidelijk aanpalende boerenhofstede over het plaatsen van een schuithuis en in 1747 vond de estimatie van **Ruyteveldt** plaats, nagelaten door Anthonie de Harder.⁷ Zijn erfgenamen brachten de buitenplaats in 1761 in publieke veiling, waarbij het buiten eigendom werd van Jan Nieuwland.⁸ Hij had geen andere bedoelingen dan geld te verdienen met deze aankoop en heeft het heerschapshuis, zodra het zijn eigendom was geworden, doen afbreken. In die tijd was het met de toen lage lonen zo dat het van de afbraak afkomende materiaal voor een goede prijs verkocht kon worden.

Tuinsieraden, broeiramen, lessenaars en ander tuingereedschap werden afzonderlijk geveild, waarna de boerderij en verdere getimmerten, o.a. een stalling voor 20 stuks vee, door Jan Nieuwland nog datzelfde jaar 1761 weer op een veiling van de hand werden gedaan.⁹

Helaas ontbreken bij laatstgenoemde transacties vermeldingen van de koopsommen, zodat het niet mogelijk is om te zien of sprake is van winst of kapitaalvernietiging. Aan het eind van de 18de eeuw, wanneer de afbraak van tal van buitenhuizen aan de orde is, zijn het economische omstandigheden en overheidsmaatregelen, die tot afbraak leiden, terwijl deze huizen te klein waren om door bijvoorbeeld instellingen te worden benut; agrarisch gebruik lag dan het meest voor de hand.

Bij **Ruyteveldt** werd na 1761 nog uitsluitend gesproken van een boerenhofstede en Jan Nieuwland werd alleen nog aangesproken voor eerder op het heerschapshuis drukkende belastingen – hoofdzakelijk huis- en haardstedegelden – die hij verklaart alsnog volledig te zullen betalen. Uit de snelheid waarmee de betreffende veilingen na elkaar plaats vonden is de conclusie dat de koper, Jan Nieuwland, in 1761 de vooropgezette bedoeling had het gebruik als buitenplaats te beëindigen. Hij zag daar blijkbaar ‘brood’ in.

Noten

1. GAA, CD rom d.d. 09-07-1656.
2. Jb. Niftarlake 1997, blz. 28.
3. HUA, Dorpsger. nr. 19. d.d. 18-01-1700 en 23-03-1700.
4. HUA, Dorpsger. nr. 8. d.d. 14-04-1714.
5. HUA, Dorpsger. nr. 9. d.d. 30-04-1721.
6. HUA, Dorpsger. nr. 20 akte nr. 93.
7. HUA, Dorpsger. nr. 11 akte nr. 23.
8. HUA, Dorpsger. nr. 11 akte nr. 263.
9. HUA, Dorpsger. nr. 11 akte nrs 277 en 278.

Eigenaren Ruyteveldt	
Mr. Johan van de Poll	voor 1633-'56
Raad en cameraar van Utrecht	
Verkoop	
Pieter de Vos	1656-'16 ..
Notaris te Amsterdam	
Weduwe De Vos	16 ..-1700
Verkoop Fl. 10.000	
Lodewijk van Diemen	1700-'14
Verkoop Fl. 9000	
Hendrik Priem	1714-'21
Verkoop Fl. 5500	
Wed. Ulderick Spoorenberg	1721-'42
Verkoop	
Anthonie de Harder	1742-'46
Vererving	
Erven De Harder	1746-'61
Verkoo	
Jan Nieuwland	1761
Sloop buitenhuis, boerderij blijft	

Donkervliet

Van de drie buitenplaatsen, die in de beschutting van het aloude slot **Loenersloot** aan de oever van de Angstel zijn ontstaan, is **Donkervliet** mogelijk de oudste omdat er van ouds een brug voor lag die ook de aan weerszijden gelegen plaatsen **Ruyteveldt** en **Slootwijk** bereikbaar maakte. Boerderijen konden nog wel via een dam of brug over de ver weg gelegen Veenwetering op de grens met Vinkeveen bereikt worden, maar voor een buitenplaats aan de Angstel was dat geen adequate en stijlvolle benadering. Daarvoor was een brug over de Angstel de aangewezen oplossing. Weliswaar lag bij het dorp Baambrugge zo'n openbaar toegankelijke oeververbinding, maar het ter plaatse ontbreken van een doorgaande weg of voetpad aan de westzijde van de Angstel maakte dat daarvan de huizen niet konden worden ontsloten. Op de kaart van Visscher is

Afb. 3. De brug voor Donkervliet met rechts de vernieuwde koepel en achter het brugdek het speelhuis van Slootwijk. Onder de bomen zijn de ramen en de stoep te zien en de golvend geschoren haag voor het huis Donkervliet. Tekening uit ca.1755 door Dirk van der Burg (1723-'73) (Coll. Albertina Wenen).

schuin door de weilanden zo'n pad naar Baambrugge getekend, maar dat heeft er nimmer gelegen.

Vóór **Donkervliet** is sinds 1664 of mogelijk al eerder, een brug, – een ophaalbrug –, aanwezig. Kennelijk lag medegebruik van de reeds aanwezige toegangsbrug tot het slot Loenersloot niet in de rede. Anderzijds is deze omgeving eerst ná de instelling van een geregelde dienst met de trekschuit tussen Amsterdam en Utrecht, hetgeen kort na 1630 plaats vond, aantrekkelijk geworden voor de realisering van buitenplaatsen. Voor zover kon worden nagegaan dateert de oudste aan de oever van de Angstel in het Gerecht Abcoude-Baambrugge gesitueerde buitenplaats van het vierde decennium van de 17^e eeuw, **Zorgvrij**,¹ waarmee – gezien de akte uit 1664 – de bouwperiode voor de onderhavige buitens ongeveer is bepaald.

Daarbij is buiten beschouwing gelaten dat Loenersloot vanuit de stad Utrecht betrekkelijk gemakkelijk te bereiken was, zodat eerdere occupatie mogelijk was. Toen de brug vóór **Donkervliet** eenmaal was gebouwd, werd het ook mogelijk om de aanpalende bureneigenaren van **Donkervliet** en van de buitenplaats Ruyteveldt aan te spreken om bij te dragen in de onderhoudskosten van de Donkervlietse brug.

Een officiële regeling daarvan is vastgelegd in de akte van notaris Venkel te Amsterdam uit 1664, naar welke akte in de loop der jaren herhaaldelijk wordt verwezen, overigens zonder de gebruikelijke aantekening: ‘alhier vertoont en teruggenomen’. In het betreffende dossier is deze akte dan ook niet meer aanwezig; men zag er kennelijk van af om deze akte in zijn geheel over te schrijven. Wel werden de belendende eigenaren genoemd: Nicolaes Seep, eigenaar van **Slootwijk**, en Jan Corn. Cors, eigenaar van 8 morgen land zonder bebouwing gelegen tussen **Donkervliet** en **Ruyteveldt**; Zij namen de mede-onderhouds-verplichting voor de brug op zich en verkregen tevens het recht om over de grond van **Donkervliet** hun eigendommen te bereiken.

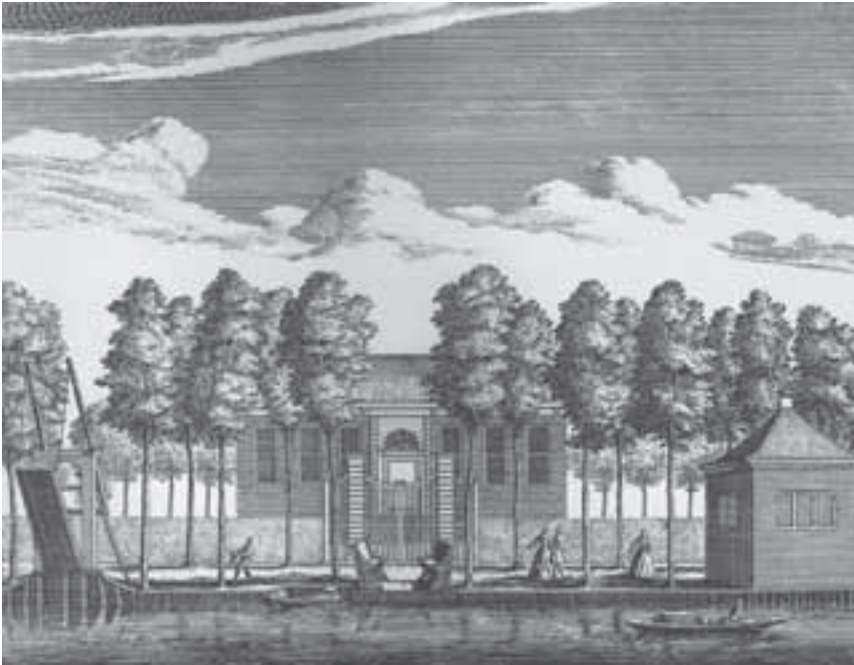
De brug was door de geringe breedte alleen geschikt voor voetgangers en ruiters, (Afb. 4), maar omdat van zowel **Donkervliet** als van de aan weerszijden gelegen buitenplaatsen **Slootwijk** en **Ruyteveldt** de gronden doorliepen tot aan de Vinkeveensche Veenwetering, veronderstelt schrijver dezès dat een ruimere ontsluiting aan die zijde voor het onderhoud van de landerijen mogelijk was. Een mogelijke aanwijzing daarvoor werd aangetroffen in een registratie van eigendom, waaraan is toegevoegd dat de ‘Weteringhsbrugh’ gemeen moet worden onderhouden; maar of deze brug in de omgeving van de drie onderhavige buitenplaatsen lag is onzeker.

Over hoe **Donkervliet** er in het midden van de 17^e eeuw heeft uitgezien ontbreken de gegevens, maar andere in die jaren gerealiseerde buitenplaatsen geven wel een indruk, zie o.m. de buurman, **Ruyteveldt**, Afb.2, of **Meebaal**.² **Donkervliet** is genoemd naar de molenvliet, die langs het huis liep vanaf de Donkere molen, een watermolen die achter op het land stond.

De oudste mededeling over het gebruik van het heerschapshuis van **Donkervliet** werd aangetroffen in de archieven van het Gerecht Abcoude-Baambrugge, waar Catharina van Lindt liet optekenen dat haar broer, Tieleman van Lindt op 27 April 1719 is overleden op de buitenplaats.³ Zij veronderstelt erfgenaam van haar broer te zijn, en verklaart dat zij de begrafeniskosten zal voorschieten en de boedel zal doen verzegelen. Haar broer woonde in Amsterdam maar ontving denkelijk verzorging tijdens zijn laatste ziekte bij zijn zuster, die op **Donkervliet** woonde.

Zij, zowel als haar broer, hebben maar kort van de buitenplaats kunnen genieten; slechts drie jaar eerder was namelijk de estimatie van **Donkervliet**, nagelaten door mevrouw Beckers, geregistreerd. Kennelijk is de buitenplaats door haar erfgenamen van de hand gedaan en in de handen van Tieleman van Lindt overgegaan.⁴

Maar ook die overboeking is niet de oudste: de geschiedenis van de bouw en de opeenvolgende eigenaren van **Donkervliet** in de 17^e eeuw kon niet volledig worden gereconstrueerd, maar wel is uit een tweetal akten uit 1664 op te ma-

Afb. 4. Donkervliet in 1729/'30, ets gravure door Abraham Rademaker in *Hollands Arcadia* (Herdruk 1968).

ken dat Bartholomeus Jans, koopman te Amsterdam, zijn schoonzoon, David Spruyt, machtigt om zowel de 5 morgen die leenroerig zijn aan de Hoog Mogende Heeren Staten en Landen van Utrecht, als de 17 morgen vrij allodiaal goed, die samen de 22 morgen van **Donkervliet** vormen, – ‘hofstede, huysinge, bergen, schuuren, bepotingen en beplantingen, timmeragien daerop staende’, – te transporteren aan Cornelis Berkman, voor rekening van Jacomina van Ackeren, weduwe van wijlen Jan Franken Buyskool.⁵

Hoe het ook zij, in 1729 blijkt het decor volkomen veranderd: in het boekwerk *Hollands Arcadia* wordt vermeld dat **Donkervliet** eigendom is van Gijsbert van Hogendorp, en de gravure toont een onmiskenbaar in de bouwstijl van het begin van de 18^e eeuw gerealiseerd eenvoudig buitenverblijf, (Afb. 4), mogelijk gebouwd op de fundamenten van eerdere bebouwing.

Voor zover de schaars beschikbare gegevens over **Donkervliet** in de 17^e eeuw conclusies toelaten, moet worden verondersteld dat in het midden van die

eeuw **Donkervliet** een bescheiden buitenplaats was, waarvan het heerschaps-huis zich leende voor zomerverblijf, maar dat ook permanent bewoond kon worden. In het tweede decennium van de 18^e eeuw is daaraan mede door gebrekkig onderhoud een einde gekomen en is het geheel in andere, meer kapitaalcrachtige, handen overgegaan.

Die nieuwe eigenaar was, zo vermeldt *Hollands Arcadia*, Gijsbert van Hogendorp, Ontvanger Generaal van de Vereenigde Nederlanden.

De officiële papieren over status en afkomst van Gijsbert van Hogendorp brengen nog wat meer licht. Het blijkt te gaan om de Hoogwelgeboren Heer Gijsbertus Steenbergensis, Graeve van Hogendorp, Vrijheer van Hofwegen, Tilburg en Goirle, waarvan het geslacht terugvoert op Gijsbrecht Gillisz van Hogendorp, Heer van Grijsoord, overleden 1584, advocaat voor het Hof van Holland.⁶

Dit geslacht heeft zich gedurende vele jaren bewogen in de sfeer van het openbaar bestuur, aanvankelijk plaatselijk; (substituut van de baljuw, cq drossaard van de baronie van Steenberg) en is geleidelijk in de loop der jaren betrokken geraakt bij 's Lands bestuur, juist in de tijd dat zich de grote veranderingen van Republiek met het Stadhouderschap via diverse tussenstadia naar Koninkrijk voltrokken.

De naam van Gijsbert Karel van Hogendorp zal menigeen zich in dit verband uit de geschiedenisboekjes herinneren. De hiervóór uit *Hollands Arcadia* aangehaalde Gijsbert van Hogendorp was een neef of oom van Gijsbert Karel, terwijl een broer van deze, Diederik of Dirk geheten, zijn sporen heeft verdiend in dienst van het Lands-bestuur, – maar dan ten dienste van Oost- en West-Indië – zodanig, dat in het begin van de 19e eeuw een comité actief was om in Suriname een gedenksteen voor hem op te richten.

Als redegeving wordt daarbij vermeld: “een man, wiens denkbeelden en bemoeiingen van groote betekenis zijn geweest voor de staatkundige ontwikkeling van Nederlands Indië.”

Het ligt voor de hand om te veronderstellen dat het eerbiedwaardig lid van de oude adel, dat de graaf van Hogendorp in 1720 was, het niet met zijn statuut overeen vond komen om een oud en mogelijk enigermate vervallen huis op de buitenplaats als woning te kiezen, en dus voor afbraak en nieuwbouw koos in de toen moderne bouwstijl, zoals afbeelding 4 die weergeeft.

Over zijn activiteiten in Abcoude-Baambrugge wordt in de archieven van dit gerecht niets vermeld en in 1756 nemen zijn erven opnieuw Frederik van Duuren, meester-timmerman, als hun vertrouwensman in de arm, teneinde **Donkervliet** te verkopen conform de koopcedulle, die daarvan staat gemaakt te worden. Koopster was mejuffrouw Maria Petronella de Neufville, die met haar tante Maria de Neufville haar intrek in het nog betrekkelijk nieuwe huis nam.⁷

Over Maria de Neufville (1699-1779) verscheen in 1997 een boekje: 'Het Verhaal van mijn Droevig Leven', van de hand van Tony Lindyer, waarin weinig of niets te vinden is over het huis, de indeling daarvan en de omgeving van **Donkervliet**, noch over de andere door haar bewoonde huizen. Het lijkt alsof Maria zich wentelt in haar tranen en haar 30 jaar jongere nichtje daarin meesleurt. Maria heeft eerst een aantal jaren in Haarlem aan het Spaarne gewoond, waar zij het buitenleven heeft leren kennen. In 1744 bracht zij in augustus en september enige tijd door op de buitenplaats **Lindenhoff**, tussen Abcoude en Baambrugge gelegen, die zij zodanig in haar hart sloot, dat die met onmiddellijke ingang werd gehuurd. In 1746 verhuisde zij naar een huurwoning in Utrecht waar haar nichtje bij haar kon komen wonen.⁸

Hoewel Maria haar hart gevolgd had vermocht deze nieuwe huisvesting toch geen blijvende verandering in haar kijk op het leven te bewerkstelligen. Op haar reizen per trekschuit tussen Utrecht en Amsterdam viel haar oog op het in 1751 te huur staande **Donkervliet** dat zij prompt met haar nichtje betrok.

In 1756 kon niet Maria Petronella de buitenplaats **Donkervliet** zoals gezegd aankopen. Zij zou die tot haar overlijden in 1773 in bezit houden en samen met haar tante blijven bewonen. Maria zocht daarna in het huis **Leeuwenstein** aan de Vleutense Wetering onder Utrecht een nieuw onderkomen, waar zij na het overlijden van haar nichtje alleen haar verdere dagen sleet, totdat aan haar treurige leven in 1779 een einde kwam.⁹

Donkervliet stond intussen enige jaren op naam van de erven Maria Petronella de Neufville zonder dat die grote haast maakten met de verkoop van de buitenplaats. Eerst in 1780 vond het transport plaats aan Albertus van Soest, die op het huis is gaan wonen en de bijbehorende boerderij en land verhuurde.¹⁰ Op de kadasterkaart van 1832 is te zien dat het huis dwars voor en tegen de boerderij was aangebouwd (afb. 5).

Bij dat land behoorde tevens de 8 morgen wei- en hooiland zonder bebouwing, gelegen tussen **Donkervliet** en het al besproken **Ruyteveldt**, die in de 17^e eeuw eigendom waren van Jan Corn. Cors en later van Aert de With en door vererving in handen waren gekomen van de erfgenamen van Kors Aertse de With.

Voor de exploitatie van de landerijen achter zowel **Ruyteveldt** als **Donkervliet** konden deze 8 morgen een welkome aanvulling zijn en Albertus van Soest voegde die dan ook in 1780 aan zijn eigendommen toe. Toen Van Soest ruim twintig jaar later in 1804 **Donkervliet** verkocht, werden deze 8 morgen gekocht door degene, die toen de boerenbruikweer **Ruyteveldt** exploiteerde.¹¹

Stephanus Jacobus Baalde, afkomstig uit de omgeving van Meppel, die in 1804 **Donkervliet** van Albertus van Soest overnam, heeft nauwelijks aan het bezit van deze buitenplaats kunnen wennen: reeds in 1806 moest de opbrengst over zijn

Afb.5. Minuut van de kadastraal kaart uit 1832. Bovenaan Donkervliet, daaronder Slootwijk, beide met koepel en aan het huis vast gebouwde boerderij. Tussen beide in de molenvliet met links de Donkere molen.

erven worden verdeeld. Daartoe vond de overdracht plaats aan Gerrit Rinses Voormeulen, die ook al bij de buitenplaatsen **Ipenburg** en **Geyn Wensch** ontmoet werd.¹²

Het vervolg laat een betrekkelijk groot aantal wisselingen van eigendom zien, mede doordat zich gedurende de 19e eeuw géén en gedurende de 20ste eeuw slechts één familie aandienende, die het bezit van ouders op kinderen overdroeg. Feit is dat de geschiedenis zich bij **Donkervliet** in zoverre herhaalde, dat het rond 1720 gebouwde heerschapshuis in 1893 zodanig aan complete reparatie casu quo vervanging toe was, dat algehele sloop van het huis met de aangebouwde boerderij zich reeds aftekende. Het feit dat 170 jaar eerder een telg uit een adellijk geslacht de buitenplaats in bezit had gehad heeft kennelijk de fantasie zodanig geprikkeld, dat in de verkoopakte uit 1893 een bijzondere bepaling werd opgenomen, dat de koper, zoo mocht hij overgaan tot de sloop of ontgraving van het door hem bij deze gekochte en hij daarbij eene schat vindt, zich verbindt om de helft in het hem daarin toekomende aandeel aan de verkoper af te staan.

De nieuwe eigenaar in 1893, Alphonsus Louis Holterhoff, liet inderdaad het huis uit het begin van de 18^e eeuw met de boerderij afbreken – van de afkomende materialen liet hij een nieuw koetshuis bouwen, waarin hij zijn koetsier met diens echtgenote huisvestte – en op de plaats van het oude heerschapshuis verrees een “uit de kluiten gewassen” villa, die de eeuwen kon trotseren. Het lijkt op de bouwwerken, die in die jaren nabij het Rijksmuseum aan de Weteringschans te Amsterdam tot stand kwamen. Het decor heeft daardoor opnieuw een grote verandering ondergaan (Afb. 6). De opdrachtgever voor deze nieuwbouw heeft er niet zo lang van kunnen profiteren. Dat was wel de familie Middelberg vergund, waarvan Gerrit Adriaan Middelberg, een veelzijdig spoor-

Afb. 6. Het huis Donkervliet in 2008 (foto W.W. Timmer).

wegingenieur, die in Zuid Afrika zijn sporen gelegd en verdiend heeft, in 1903 de eigendom verwierf, en zijn zoon Eduard die er tot 1949 woonde. Zo kan deze buitenplaats, zij het in geheel gewijzigde vorm, ook vandaag nog getuigen van vroegere rijkdom en lust tot ondernemen.¹³

Noten

1. Jb. Niftarlake 2001, blz. 57 e.v.
2. Jb. Niftarlake 2003, blz. 76.
3. HUA, Dorpsger. nr. 9.
4. HUA, Id.
5. GAA, Film nr. 3018, d.d. 03-05-1664 e.v.
6. HUA, Nederlands Adelsboek 1995.
7. HUA, Dorpsger. nr. 11.
8. Jb. Niftarlake 1998, blz. 69.
9. De feitelijke gegevens over Maria de Neufville en Donkervliet, hier weergegeven, wijken enigszins af van hetgeen is vermeld in het Jaarboekje 1997, blz. 27 t/m 37. O.a. blijkt Maria Petronella de Neufville het buiten gekocht te hebben en niet Maria.
10. HUA, Dorpsger. nr.12.
11. HUA, Dorpsger. nr.17.
12. HUA, N.a. nr. 47, akte nr. 6.
13. Vanaf 1729 tot 1998 zijn alle eigenaren van Donkervliet te vinden in Jb. Niftarlake 1997. Zie ook Jb. Niftarlake 1942 blz.36 e.v. met de pentekeningen van J.G.Th. Grevestuk van Donkervliet.

Slootwijk

Het ontstaan van **Slootwijk** is, evenals dat van **Ruyteveldt** en **Donkervliet**, nog verborgen in de mist der oude tijden. Vermoedelijk zijn alle drie ontstaan uit al langer bestaande boerderijen, waar stedelingen het oog op hadden laten vallen en er een buitenplaats van maakten. Ook bij **Slootwijk** is sprake van de combinatie van heerschapshuis en boerderij aaneen zoals te zien is op de kadastrakaart uit 1832 en ook vandaag de dag nog. Een situatie dus die sinds het ontstaan in de 17^e eeuw niet is veranderd. Vanaf het midden van de 17^e eeuw is de plaats onmiskenbaar een buitenplaats geweest; vermoedelijk gesticht door Nicolaes Seep want in het laatste kwart van de 17^e eeuw is die, na zijn overlijden, in het bezit van zijn gezin. De weduwe, Elisabeth Sloot, was achtergebleven met zeven kinderen, waarvan vier of vijf in 1690 de jaren der handelingsbekwaamheid al hadden bereikt, hetzij door huwelijk, dan wel door het passeren van de 25^e verjaardag. In de samenvattingen van notariële notities wordt gerept van drie dochters en vier zonen. Een akte uit 1677, de boedelinventaris van de weduwe en boedelhoudster van Nicolaes Seep, die in Amsterdam blijkt te wonen, opgemaakt niet lang na het overlijden van vader Nicolaes, bevestigt een en ander.¹

Tot de boedel behoorde de buitenplaats **Slootwijk**, groot 32 mergen met huysinge, plantagie en verder toebehoren, gelegen ten noorden van de terreinen van het slot **Loenersloot**, strekkend van de Angstel – het Geyn genoemd – west op tot aan de Veenwetering toe. Er werd bepaald dat **Slootwijk** onverdeeld moest blijven. Terzijde zij opgemerkt dat de achternaam van de weduwe: “Sloot”, mogelijk zou kunnen duiden op enig verband met de naamgeving van de buitenplaats, terwijl anderzijds ook **Loenersloot** hiervoor in aanmerking komt.

Uit een scheidingsakte uit 1682, valt op te maken dat moeder Elisabeth Sloot dat jaar is overleden, terwijl er dan nog zes kinderen in leven zijn, waarvan enkele nog onmondig. Mr Gaillard, advocaat, echtgenoot van dochter Eva Seep tezamen met de overige mondigere kinderen verzorgden de afwikkeling van de boedel. Deze mr Gaillard laat de notaris optekenen “mijn onmondige swagers” waaruit, mede gezien andere archiefstukken, moet worden geconcludeerd dat alleen de twee jongste zonen de leeftijd van meerderjarigheid nog niet hadden bereikt.² Tot de onduidelijkheden in deze notariële akte, die door het verbleken thans moeilijk te lezen is, behoort, dat gesteld wordt dat de hofstede met aanhorigheden op dat moment gebruikt wordt door Aert Janse (de With), zonder dat vermeld wordt of hiermede de gehele buitenplaats wordt bedoeld of slechts het boerderijgedeelte. Of wij uit de vermelding “met aanhorigheden” mogen opmaken dat ook het heerschapshuis werd verhuurd is twijfelachtig. Eerder moet, gezien de vele moeiten die de kinderen zich getroosten om de buitenplaats in stand te houden, gedacht worden aan eigen gebruik, maar nergens in de be-

schikbare stukken is een aanduiding te vinden dat het heerschapshuis van de buitenplaats, al dan niet als zomerverblijf door de kinderen werd gebruikt.

Wel werden enkele malen stukken grond verkocht ter grootte van 1, 2 of 4 morgen, behorende tot de landerijen van **Slootwijk**.³ Het kostte de kinderen blijkbaar moeite om financieel 'rond te komen' Reeds in 1677 was de buitenplaats fidei commis gemaakt, vermoedelijk om te voorkomen dat eventuele schoonzons het goed zonder instemming van alle gerechtigden zouden kunnen verkopen.

Uit registraties van 1690 en '91 blijkt dat het land met de boerderij verhuurd werd aan Frederick de With. Later blijkt Aert Janse de With in diens rechten te zijn getreden.

Zo kan uit de schaarse gegevens wel worden geconcludeerd dat de kinderen, waarvan enkele in de loop der jaren overlijden, hun uiterste best deden, de buitenplaats in stand te houden. De oudste zoon, naar zijn vader Nicolaes gehe-ten, die in Sevilla is gaan wonen, stemde hier steeds mee in.

Telkenmale wanneer een van de kinderen, – vaak nog ongehuwd – komt te overlijden, vindt estimatie van het onroerend goed plaats, waaruit blijkt dat de bovengenoemde transacties met de een, twee of vier morgen inderdaad betrekking hebben op onderdelen van de landerijen van de buitenplaats: de omvang neemt af van 32 naar 24 morgen, maar de beschrijving blijft overigens gelijk omdat bij deze eigendomswisselingen geen opstallen betrokken waren.⁴

Nadat in 1714 dochter Johanna is overleden komen de dan nog overgebleven 3 staken gerechtigden, kinderen c.q. kleinkinderen, tot de conclusie, dat het handhaven van **Slootwijk** een te zware last voor hen zou worden. Zij hebben het bijna dertig jaar volgehouden maar nu komt het toch tot de verkoop van de buitenplaats.

Uit de nu uitgebreidere omschrijving blijkt dat het inderdaad om een buitenplaats in optima forma ging: 'Heerschapshuys, boerenhuys, schuyr, erve, tuyn, boomgaert, bepotingen en beplantingen en de landeryen daer aen behorende, groot 24 mergen', in feite is die uitvoeriger maar niet veel anders dan de beschrijving van 1677, omdat er sinds dat eerstgenoemde jaar ook niet meer is geïnvesteerd, doch slechts mondjesmaat grond is verkocht.

De nieuwe eigenaar werd mr. Theodorus van Eyll, advocaat in het Gelderse, die er in oktober 1715 Fl. 4.500,- voor neertelde. **Slootwijk** was toen nog 23 1/2 à 24 morgen groot.

Ook nu weer blijkt dat er een groot verschil is tussen de waarde bij estimatie en de verkoopwaarde: tegenover het bedrag van Fl. 4.500,- dat mr. Van Eyll betaalde, staat een estimatie van Fl. 1.500,-.⁵

Zelfs tot het begin van de 19e eeuw blijkt de beschrijving van **Slootwijk** nauwelijks veranderd, er is alleen aan de oever van de Angstel een speelhuis bijgebouwd, waarvoor Van Eyll het initiatief zal hebben genomen, gezien het voor

het eerst vermeld wordt in 1723. Deze nieuwe eigenaar, 'der beide rechten doctoor', die in Zutphen woonde, heeft, nadat de verwerving van **Slootwijk** in 1717 was afgerond, kans gezien om tot 1723 vrij veel belendende gronden te verwerven, zowel in het gerecht Vinkeveen alsook gronden gelegen tussen de terreinen van **Slootwijk** en het slot **Loenersloot**, ter plaatse bekend als de Oude Boel. Deze laatste gronden, 19 à 20 morgen groot, werden door middel van naasting door hem verkregen in 1723 van de erfgenamen van Aert Janse de Wit. Er behoorde ook 't opstal van een vervallen huys' toe.

Het aanzicht van het buiten werd zoals gezegd, vermoedelijk in diezelfde jaren, verrijkt met een aan de oever van de Angstel gesitueerde koepel met tentdak, in de gerechtelijke archivalia omschreven als 'speelhuis' een in die jaren veel voorkomende omschrijving voor een gebouwtje met een dergelijke bestemming. Alleen als het met een koepelvormig dak was afgedekt, werd bij een beschrijving ook het woord 'koepel' gebruikt (afb.3).

Wat de landerijen betreft, kan geconcludeerd worden dat er een sanering van de in de loop der jaren "ongemakkelijk" geworden verkaveling – met zelfs weilanden zonder toegang tot de openbare weg – heeft plaats gevonden, waardoor tevens het grondgebied van het slot **Loenersloot** kon worden afgerond.

In 1767 is de buitenplaats **Slootwijk**, waarvan tevergeefs naar een afbeelding in het al meermalen aangehaalde boekwerk *Hollands Arcadia* is gezocht, in het kader van de – door Van Eyll geïnitieerde "ruilverkaveling" – in handen gekomen van Huibertina van der Werff, weduwe van Hendrik Bijlaan. Aan haar omschrijving is later nog toegevoegd: en laatst gesepareerde huisvrouw van Abraham Bongaards. Zij betaalde voor de buitenplaats Fl. 7.250,-.⁷

Zij heeft **Slootwijk** in bezit gehad tot haar dood in 1778, waarvan een tweetal huurcontracten getuigen.⁸ De executeur testamentair verkocht de buitenplaats in 1781 aan Thomas Johannes Sanderson, telg uit een geslacht dat vooral in het locale bestuur van Loenen en Loenersloot actief was. De jongere broer van Thomas, Bernardus Sanderson bewoonde niet ver van **Slootwijk**, aan de oostzijde van de Angstel, het buiten **Geywijck**.⁹

In het tweede decennium van de 19^e eeuw kwam Slootwijk in handen van Theodorus Pijzelman, een rentenier die er, net als zijn voorganger Thomas Sanderson, is gaan wonen. Daarna voert, net als bij vele andere buitenplaatsen, het agrarisch gebruik de boventoon (Afb. 7).¹⁰

Een aantekening in de gerechtelijke archivalia over de sloop van het heerschapshuis van Slootwijk hebben wij niet aangetroffen; wel nog, in het kader van onderhouds-houtkap, een aantekening uit 1829, dat Bartha Maria Anna, een tot dan ongehuwde dochter van Theodorus Pijzelman, eigenaresse is en op de buitenplaats woont. In hetzelfde jaar 1829 werd echter haar meubilair geveild en wij moeten aannemen dat daarmee het lot van het buiten **Slootwijk** was bezegeld.

Afb. 7. Slootwijk, ingekleurde briefkaart uit ca 1920 (Coll. W.W.Timmer).

Naschrift

Zeer veel dank gaat mijnerzijds uit naar de heer W.W. Timmer, die mij, in tijden van geringere voortgang, met zijn niet aflatende belangstelling en adviezen is blijven stimuleren.

Dick Slebos

Baambrugge 2008.

Noten

1. HUA, Dorpsger. nr.8 blz. 26 t/m 29, verwijzing naar Nots. Oly te Amsterdam, (1677). Nots. Doornick te Amsterdam (1682).
2. HUA, Id., doch geen verwijzing meer, en Dorpsger. nr. 28, (1685).
3. HUA, o.m. Dorpsger. nr.8, o.a. d.d. 23-01-1694 en 22-06-1701.
4. HUA, Dorpsger. nr. 8. blz. 190, d.d. 23-08-1706.
5. HUA, Dorpsger. nr. 9.
6. HUA, Nots mr. Jacob Smit te Utrecht d.d. 03-06-1767.
7. Id.
8. HUA, N.a. nr. 27.
9. Jb. Niftarlake, 2004, blz. 108.
10. HUA. Dorpsger. nr. 13.

Eigenaren van Slootwijk	
Nicolaas Seep	16...-'77
X Elisabeth Sloot	1677-'82
Vererving op 6 kinderen	
Erven Seep	1682-1714
Verkoop fl 4500	
Mr. Theodorus van Eyll	1714-'67
Advocaat te Zutphen	
Overdracht	
Huibertina van der Werff	1767-'78
Wed. Hendrik Bijlaan	
Verkoop	
Thomas Johannes Sanderson	1781-ca. 1820
Verkoop	
Theodorus Pijzelman	ca. 1820-
Vererving	
Bartha Maria Anna Pijzelman	-1829